

Universiteit Utrecht

Opleiding MSc Logopediewetenschap

Clinical Language, Speech, and Hearing Sciences

Master's Thesis

Voor- en Vroegschoolse Educatie: de relatie tussen de indicatiecriteria en taalachterstanden.

Jiska Vlieg

3801241

Supervisie:

Dr. E. Gerrits, Hogeschool Utrecht

Dr. E. Tribushinina, Universiteit Utrecht.

25 augustus 2014

Samenvatting

Deze studie beschrijft de relatie tussen de indicatiecriteria voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) en taalachterstanden bij peuters. Het doel van VVE is het stimuleren van de taalontwikkeling bij kinderen die risico lopen op een achterstand, omdat ze in hun opvoedomgeving te weinig taal of taal van onvoldoende kwaliteit krijgen aangeboden. In gemeenten worden verschillende indicatiecriteria gehanteerd om de doelgroep voor VVE te selecteren. Het is op dit moment onduidelijk of de criteria daadwerkelijk een achterstand in de taalontwikkeling voorspellen. Deze studie onderzoekt welk gehanteerde indicatiecriterium de beste voorspeller is voor een achterstand in de taalontwikkeling. Er hebben 42 kinderen van VVE-peuterspeelzalen in de gemeente Apeldoorn deelgenomen aan dit onderzoek. In Apeldoorn zijn de kinderen geselecteerd op basis van de gewichtenregeling, een omgevingsanalyse, het van Wiechenschema of een combinatie van deze criteria. Bij alle deelnemende kinderen is bepaald of er sprake is van een achterstand in de taalontwikkeling en of er voldoende blootstelling aan het Nederlands is in de opvoedomgeving. Ten eerste is de uitkomstmaat taalachterstand vergeleken met de indicatiecriteria. Uit de logistische regressieanalyse blijkt dat kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling significant ($p < 0.05$) vaker op basis van de omgevingsanalyse een indicatie hebben gekregen voor VVE dan op basis van de gewichtenregeling. Ten tweede is de uitkomstmaat blootstelling aan het Nederlands vergeleken met de indicatiecriteria. Er wordt geen verschil gevonden tussen de indicatiecriteria omgevingsanalyse en gewichtenregeling wanneer er wordt gekeken naar de mate van blootstelling aan het Nederlands. Een analyse van de kwaliteit en kwantiteit van het taalaanbod in de opvoedomgeving lijkt een betrouwbare voorspeller voor een achterstand in de taalontwikkeling. Vervolgonderzoek met een grotere onderzoeksgroep is nodig om een helder beeld van de relatie tussen de indicatiecriteria en de taalontwikkeling te krijgen.

Inleiding

Prevalentie en oorzaken van een achterstand in de taalontwikkeling

Het lijkt vanzelfsprekend dat kinderen leren spreken. De eerste woorden komen rond het eerste levensjaar en een jaar later wordt in minstens korte tweewoordzinnen gesproken. Er is echter een variatie in de snelheid waarmee kinderen een taal aanleren. Het komt voor dat kinderen de taalontwikkeling langzamer doorlopen en een achterstand oplopen. De prevalentie van kinderen met zowel een spraak- als taalachterstand ligt rond de 5,9% (Law, Boyle, Harris, Harkness & Nye, 1998). Uit een systematische review van Law e.a.(1998) blijkt dat taalachterstanden naar schatting tussen de 2,02% en 19,00% voorkomen bij kinderen tussen de twee en zeven jaar. Een onderzoek met uitkomsten op basis van een oudervragenlijst geeft een expressieve taalachterstand bij 13,5% van de kinderen van 18 tot 23 maanden oud en 17,5% van de kinderen van 30 tot 36 maanden oud (Horwitz, Irwin, Briggs-Gowan, Bosson Heenan, Mendoza, & Carter, 2003). De Rijksoverheid meldt dat 25% van de kinderen met een taalachterstand aan de basisschool begint. De spreiding van de prevalentie is breed, aangezien in de studies verschillende cut off scores zijn gebruikt voor bepaling van de grens tussen een gemiddelde taalontwikkeling en een achterstand in de taalontwikkeling. Daarnaast zijn de verschillen te verklaren door de gebruikte meetinstrumenten, aangezien een taaltest een nauwkeuriger beeld geeft dan een taalscreening. Voor de huidige studie zijn voornamelijk de prevalenties van 13,5% en 17,5% interessant, vanwege de overeenkomst met de doelgroep en het meetinstrument (een oudervragenlijst).

Er liggen verschillende oorzaken ten grondslag aan een achterstand in de taalontwikkeling (Goorhuis & Schaerlaekens, 2000):

- Een beneden gemiddelde intelligentie;
- gehoorstoornissen;
- aangeboren anatomische afwijkingen, zoals schisis;
- neurologische afwijkingen;
- contactstoornissen zoals autisme;
- onvoldoende blootstelling aan een taal (blootstellingsachterstand).

Wanneer van bovenstaande oorzaken geen sprake is wordt er gesproken van een specifieke taalontwikkelingsstoornis (S-TOS) (Goorhuis & Schaerlaekens, 2000). Erfelijkheid speelt hierbij

een belangrijke rol in het ontstaan van een achterstand in de taalontwikkeling. Uit de review van Stromswold (2001) blijkt dat genetische factoren een deel van de variatie in de taalontwikkeling van kinderen verklaren. Bij kinderen met taalontwikkelingsstoornissen wordt zelfs een groot deel van de variatie verklaard door genetische factoren. Uit één studie blijkt dat kinderen drie keer meer kans hebben op een S-TOS wanneer taalontwikkelingsstoornissen in de familie voorkomen. Maar ook wanneer er geen historie van taalontwikkelingsstoornissen bekend is, is de erfelijkheid bepalend voor het verloop van de taalontwikkeling (Stromswold, 2001). Het ene kind is gevoeliger voor taal dan het andere kind en dit lijkt te voorspellen aan de hand van genetische factoren.

Factoren die invloed hebben op de taalontwikkeling

Naast de genetische factor spelen omgevingsfactoren en met name het taalaanbod een belangrijke rol in de ontwikkeling. Zonder inbreng vanuit de omgeving zal een kind geen taal leren. Dit blijkt uit de zeldzame gevallen die bekend zijn van kinderen die in totale afzondering opgroeien. Zij spreken geen taal door weinig tot geen taalaanbod (Fromkin, Krashen, Curtiss, Rigler, & Rigler, 1974). Uit deze voorbeelden blijkt dat het aanbieden van taal en de frequentie waarmee taal wordt aangeboden van invloed is op de taalontwikkeling van een kind.

Kwantiteit van het taalaanbod

Hart & Risley (1995) volgden tweeënhalf jaar lang 42 gezinnen met kinderen met een hoge, midden of lage sociaaleconomische status (SES) om het taalaanbod in kaart te brengen. Zij concluderen dat een kind uit een hoge SES-klasse gedurende één week 215.000 woorden krijgt te horen, een kind uit midden SES-klasse 125.000 woorden en een kind uit de lage SES-klasse 62.000 woorden. Kinderen uit de hogere SES-klasse horen niet alleen meer woorden, maar ook meer verschillende woorden. Dit resulteert op driejarige leeftijd in een kleinere woordenschat bij de kinderen uit de lagere SES-klasse in vergelijking met de kinderen uit de hogere SES-klasse. Uit deze studie van Hart & Risley (1995) kan dus geconcludeerd worden dat hoe vaker een kind een woord hoort, hoe eerder het wordt aangeleerd. Dit blijkt volgens Goodman, Dale, en Li (2008) ook uit andere studies. Zij onderzochten echter nog specifieker hoe de frequentie van het taalaanbod de taalverwerving bij kinderen kan beïnvloeden. Wanneer naar de gehele woordenschat wordt gekeken, lijkt frequentie geen rol te spelen in de snelheid waarmee een woord wordt aangeleerd. Dit wordt verklaard door het feit dat lidwoorden en voorzetsels frequent voorkomen in spraak, maar relatief laat worden

aangeleerd. Zelfstandig naamwoorden komen daarentegen minder voor in het taalaanbod, maar worden juist vroeg aangeleerd. Wanneer de verschillende woordsoorten afzonderlijk worden geanalyseerd (zelfstandig naamwoorden, lidwoorden, bijvoeglijk naamwoorden) blijkt er weldegelijk een positief effect van frequentie te zijn. Het sterkste effect wordt gevonden voor zelfstandige naamwoorden. Hoe vaker een zelfstandig naamwoord wordt aangeboden, hoe eerder een kind dit zelfstandig naamwoord aanleert (Goodman e.a., 2008). Echter is er variatie in de grootte van dit positieve effect binnen elke woordsoort. Goodman e.a. (2008) concluderen dat frequentie een rol speelt in de snelheid van de taalverwerving, maar dat er ook andere factoren zijn die dit beïnvloeden. Zo kan de complexiteit van een woord op het gebied van fonologie en grammatica een rol spelen in de snelheid waarmee het wordt aangeleerd. Daarnaast heeft de manier waarop een woord wordt aangeboden mogelijk ook effect op de frequentie die nodig is om het woord te leren. Kwantiteit is blijkbaar niet de enige factor die van invloed is op de taalontwikkeling van kinderen.

Kwaliteit van het taalaanbod

De kwaliteit van het taalaanbod bepaalt naast de kwantiteit de snelheid van het taalverwervingsproces. Kwantiteit en kwaliteit zijn met elkaar verweven, aangezien een hogere kwantiteit ook zorgt voor een gevarieerder aanbod en dus meer kwaliteit. Weizman & Snow (2001) vinden een positief verband tussen een divers taalaanbod en de latere woordenschat op school. Zij concluderen dat een hogere kwantiteit zorgt voor een divers taalaanbod en dat dit sterk gerelateerd is aan de woordenschat van kinderen. Het onderzoek van Rowe (2012) sluit hierop aan. Zij kijken naast de kwantiteit voornamelijk naar de kwaliteit van het taalaanbod. De aanleiding voor hun onderzoek zijn eerdere studies die concluderen dat het gebruik van een verfijnde en diverse woordenschat en het gebruiken van taal buiten een context positieve effecten hebben op de woordenschat van kinderen. Rowe (2012) concludeert dat ouders die meer verschillende en zeldzame woorden gebruiken kinderen hebben met een grotere woordenschat na één jaar. Ook blijkt dat het spreken buiten het hier en nu (over de toekomst en het verleden) een positief effect heeft op de woordenschat van kinderen.

Er is ook verschil in de manier waarop ouders reageren op hun kinderen. Hart & Risley (1995) herkenden dit al in hun onderzoeksgroep. Sommige ouders gebruiken taal om uitleg te geven ('Niet aan de beker komen, het is heet. Dat doet pijn.') en andere ouders gebruiken het

om te verbieden en te sturen ('Niet aan de beker komen.'). Deze laatste manier van taal aanbieden komt meer voor in lagere sociale klassen (Goorhuis & Schaerlaekens, 2000; Hart & Risley, 1995). Topping, Dekhinet & Zeedyk (2013) noemen in een review dat het uitleggen en spreken over het verleden belangrijk is voor de ontwikkeling van de taal bij jonge kinderen. Weizman en Snow (2001) vinden in hun onderzoek een sterk positief verband tussen het geven van instructies en uitleg en de latere woordenschat van kinderen. Verder blijkt uit dezelfde review van Topping e.a. (2013) dat 'joint attention' een positief effect heeft op de taalontwikkeling van kinderen. 'Joint attention' ('gedeelde aandacht') betekent dat zowel de spreker als de luisteraar volledige aandacht hebben voor het ontvangen en verwerken van de aangeboden taal (Topping e.a., 2013). Wanneer ouders veel spreken, maar hun kind heeft daar geen aandacht voor is er geen sprake van gedeelde aandacht. Hetzelfde geldt voor situaties waarin een kind iets zegt en de ouders hier niet op reageren. Kinderen beginnen eerder met spreken en het heeft een positief effect op de woordenschat wanneer er veel momenten zijn waarop er sprake is van gedeelde aandacht tussen een ouder en het kind.

Taalstimulering tijdens voorlezen

Ook het voorlezen aan kinderen draagt bij aan de taalontwikkeling. Het heeft zowel op de woordenschat als op de grammaticale ontwikkeling een positief effect (Reese & Cox, 1999; Whitehurst, Arnold, Epstein, Angell, Smith, & Fischel, 1994). Tijdens voorlezen is er sprake van gedeelde aandacht en wordt veel, gevarieerde en nieuwe taal aangeboden (Duursma, Augustyn, & Zuckerman, 2008). Uit een meta-analyse van Bus, van IJzendoorn en Pellegrini (1995) blijkt dat 8% van de variatie in woordenschat, geletterdheid en beginnende leesvaardigheden wordt verklaard door het voorlezen aan kinderen. Interactief voorlezen blijkt nog een groter effect te hebben op de woordenschatgroei dan gewoon voorlezen (Mol, Bus, de Jong, & Smeets, 2008). Door het stellen van vragen en voeren van gesprekjes over het boek wordt er bij het kind taal uitgelokt.

Het taalaanbod in verschillende groepen

De kwantiteit en kwaliteit van het taalaanbod verschilt sterk tussen groepen in de samenleving. Zo zijn er cultuurverschillen in de mate en wijze van communiceren met kinderen. Hoff (2006) geeft een review van studies waaruit blijkt dat in sommige culturen jonge kinderen niet als gesprekspartner worden gezien, waardoor ze tot een bepaalde leeftijd niet tot nauwelijks worden aangesproken. Dit zou mogelijk kunnen zorgen voor een

vertraagde taalontwikkeling, maar uit verschillende studies komt hier nog geen eenduidig antwoord op (Hoff, 2006). Er zijn ook verschillen in taalaanbod tussen sociale klassen. De sociaaleconomische status (SES) staat voor de positie op de maatschappelijke ladder vanuit sociaal en economisch oogpunt gezien (Nationaal Kompas Volksgezondheid, 2010). Het wordt vaak gemeten aan de hand van het opleidingsniveau van de ouder(s), het beroepsniveau en het inkomen. In studies naar de ontwikkeling van kinderen omvat SES vaak alleen het opleidingsniveau van de moeder (Hoff, 2006). De invloed van SES op de taalontwikkeling is ten eerste te verklaren door erfelijkheid (Stromswold, 2001) en ten tweede door de kwaliteit en kwantiteit van het taalaanbod in de opvoedomgeving. Dit blijkt uit de eerder genoemde studie van Hart & Risley (1995). Kinderen uit lagere SES vergroten hun woordenschat langzamer dan kinderen uit hogere SES. Deze variatie kan voor 42% verklaard worden door de sociaaleconomische status (Hart & Risley, 1995). De sociaaleconomische status verklaart variatie in de taalontwikkeling van kinderen wanneer er gekeken wordt naar het verschil in de kwaliteit en kwantiteit van het taalaanbod tussen verschillende klassen (Raviv, Kessenich & Morrison, 2004). Ook Hoff (2003) bevestigt dat moeders uit hogere SES-klassen rijkere taal aanbieden en dat dit verschillen in de taalontwikkeling van kinderen kan verklaren. Uit de review van Topping e.a.(2013) blijkt dat ouders uit hogere SES-klassen meer praten, rijkere taal gebruiken, minder directieve interactiestijl hanteren en meer vragen stellen.

Een andere grote populatie in Nederland waar de kwaliteit en de kwantiteit van het taalaanbod sterk kan verschillen zijn twee- of meertalige gezinnen. Wanneer kinderen vanaf hun geboorte aan twee talen worden blootgesteld, wordt er gesproken van simultane tweetaligheid. De kinderen leren de twee talen tegelijkertijd, wanneer de moeder bijvoorbeeld Engels spreekt en de vader Nederlands. Wanneer de tweede taal pas wordt aangeboden als een kind de eerste taal al beheerst, wordt dit successieve tweetaligheid genoemd. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer kinderen Turks als moedertaal hebben en op de basisschool met het Nederlands in aanraking komen (Unsworth, 2005; Nap-Kolhoff, 2010). De grens tussen simultane en successieve tweetaligheid is lastig te stellen. Er wordt vaak een leeftijdsgrens van drie jaar gehanteerd, aangezien een kind de eerste taal dan voldoende beheerst. Als er vanaf die leeftijd een tweede taal wordt aangeboden wordt er gesproken van successieve tweetaligheid (Unsworth, 2005). Er zijn echter ook studies waar de grens later wordt gelegd, bij de leeftijd van vier of vijf jaar, omdat zij veronderstellen dat de taal rond

driejarige leeftijd nog volop in ontwikkeling is (Unsworth, 2005; Nap-Kolhoff, 2010). Kinderen die dus voor de leeftijd van vier of vijf jaar met een tweede taal in aanraking komen vallen volgens deze theorie onder de simultane tweetaligheid. Deze discussie staat direct in verband met de theorie van de 'kritieke periode', waarin wordt gesteld dat kinderen in een bepaalde periode gevoelig zijn om een taal te leren. Wanneer kinderen vanaf de geboorte worden blootgesteld aan meerdere talen kunnen ze door deze kritieke periode deze talen goed aanleren. Het komt echter ook voor dat kinderen niet vanaf de geboorte twee talen krijgen aangeboden. Nap-Kolhoff (2010) deed onderzoek bij Turks-Nederlandse kinderen en vond dat de grens tussen simultane en successieve tweetaligheid heel dun is. Een aantal kinderen uit haar onderzoek werden vanaf de geboorte blootgesteld aan zowel Turks als Nederlands (simultane tweetaligheid). Andere kinderen werden tot tweejarige leeftijd alleen aan Turks blootgesteld en kwamen op de peuterspeelzaal in aanraking met het Nederlands. Dit neigt meer naar successieve tweetaligheid, aangezien de beide talen niet vanaf de geboorte zijn aangeboden en de Turks taalontwikkeling al op gang is. Deze kinderen bevinden zich echter nog in de kritieke periode, waardoor er wel gesproken wordt van simultane tweetaligheid.

Net zoals bij een eentalige opvoeding is er bij tweetaligheid ook variatie in de snelheid en accuraatheid waarmee een taal wordt aangeleerd. Wanneer er sprake is van simultane tweetaligheid kan er verschil zijn in de hoeveelheid taalaanbod in de verschillende talen. Dit blijkt uit het eerder genoemde voorbeeld uit de studie van Nap-Kolhoff (2010). Zij zag dat sommige kinderen Nederlands in de thuissituatie en op de peuterspeelzaal krijgen aangeboden. Terwijl andere kinderen alleen op de peuterspeelzaal worden blootgesteld aan het Nederlands. Wanneer kinderen meerdere talen leren moet de beschikbare tijd en de hoeveelheid van het taalaanbod verdeeld worden over twee talen. Hoe meer een kind wordt blootgesteld aan een bepaalde taal, hoe beter het de taal ontwikkelt (Houwer, 2007). Op deze manier ontstaat variatie in de taalvaardigheden van de kinderen in de verschillende talen. De variatie kan ook verklaard worden door de eerder besproken kwaliteit en andere externe factoren, zoals het algemeen welzijn van de kinderen (Nap-Kolhoff, 2010). Zoals eerder aangegeven is er een verband tussen SES en de kwaliteit en kwantiteit van het taalaanbod. Dit is, net als bij eentaligheid, bepalend voor het leren van twee talen. Uit onderzoek door Scheele & Leseman (2010) blijkt dat tweetalige kinderen uit een lage SES-klasse een dubbel risico hebben op een achterstand in de taalontwikkeling.

Gevolgen van een taalachterstand

Een achterstand in de taalontwikkeling kan gevolgen hebben op de gehele ontwikkeling van een kind. Het heeft invloed op de leerontwikkeling, zoals lezen, schrijven en rekenen, maar ook op de sociaal-emotionele ontwikkeling (Goorhuis & Schaerlaekens, 2000). Kinderen hebben taal nodig om hun emoties te verwoorden en bij het communiceren met leeftijdsgenoten. Op school is de taal nodig om opdrachten te begrijpen en te leren lezen en schrijven. Bij alle vakken speelt taal een belangrijke rol. Wanneer kinderen op jonge leeftijd een taalachterstand hebben, zal dit in de loop van de basisschool voor meer problemen zorgen. Van Agt (2005) stelt dat een taalachterstand bij driejarige kinderen een negatieve invloed heeft op hun sociale leven. Ze kunnen zich minder goed uiten en hebben problemen met het begrijpen van anderen. Hierdoor kunnen ze minder goed spelen met andere kinderen en hebben ze minder zelfvertrouwen (Agt, 2005). Het is dus van belang deze kinderen met risico op een taalachterstand vroegtijdig te signaleren en de juiste begeleiding aan te bieden.

Voor- en Vroegschoolse Educatie

Eén van de middelen die worden ingezet om vroegtijdig achterstanden in de taalontwikkeling aan te pakken is de Regeling Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) (OCW, 2000). Voorschoolse educatie wordt aangeboden op peuterspeelzalen en in kinderdagverblijven aan peuters van 2,5 tot 4 jaar. De gemeenten krijgen hier financiële ondersteuning voor en hebben de verantwoordelijkheid om het beleid rondom de voorschoolse educatie te bepalen (Inspectie van het Onderwijs, 2011). Wettelijk is bepaald dat deze peuters ten minste vier dagdelen van ten minste 2,5 uur of per week ten minste 10 uren aan een VVE-programma deelnemen in een groep van maximaal zestien kinderen (Overheid, 2010). Vroegschoolse educatie start wanneer de kinderen naar de basisschool gaan en wordt aangeboden in de groepen 1 en 2. Basisscholen zijn verplicht om deze kinderen programma's aan te bieden die hun ontwikkeling stimuleren. Zij krijgen hiervoor financiële ondersteuning in de vorm van gewichtengeld op basis van de gewichtenregeling (Inspectie van het Onderwijs, 2011).

Het doel van voor- en vroegschoolse educatie is om de ontwikkeling van peuters en kleuters uit laag sociaaleconomische klassen en uit minderheidsgroepen te stimuleren, zodat een achterstand in het onderwijs voorkomen wordt (Inspectie van het Onderwijs, 2011). De definitie op landelijk niveau voor de VVE-doelgroep is 'de kinderen met een leerlinggewicht' (Beekhoven, Jepma, & Kooiman, 2010). Het opleidingsniveau van ouders bepaalt of kinderen

op basis van de gewichtenregeling een gewicht krijgen. De gewichtenregeling houdt in dat kinderen met een gewicht van 0,3 of 1,2 voldoen aan de criteria voor VVE (CFI, 2008). Een gewicht van 0,3 wordt toegekend aan kinderen van ouders die maximaal het opleidingsniveau lbo/vbo, praktijkonderwijs of vmbo basis- of kaderberoepsgerichte leerweg hebben. Een gewicht van 1,2 wordt toegekend aan ouders van kinderen met maximaal basisonderwijs of (v)so-zmlk. Er wordt geen gewicht toegekend wanneer ouders hogere opleidingen hebben gevolgd (CFI, 2008).

Gemeenten hebben echter de vrijheid om zelf te bepalen welke kinderen tot de doelgroep voor verwijzing naar VVE behoren (Beekhoven e.a., 2010). Uit onderzoek door Beekhoven e.a.(2010) blijkt dat slechts 10% van de gemeenten alleen het criterium gewichtenregeling hanteren. Daarnaast gebruikt 61% van de gemeenten een combinatie van gewichtenregeling en een eigen doelgroepdefinitie om de VVE-doelgroep te bepalen. Het aantal gemeenten dat alleen een eigen doelgroepdefinitie gebruikt bedraagt 29%. Criteria die naast de gewichtenregeling gehanteerd worden om de doelgroep te definiëren zijn: kinderen met een zwak taalniveau, kinderen met een algemene ontwikkelingsachterstand, kinderen met ten minste één ouder die in een niet westers land is geboren en alle kinderen in een bepaalde buurt of wijk (Beekhoven e.a., 2010). Ook Driessen (2012) stelt dat gemeenten veel vrijheid hebben in het bepalen van de doelgroep en dat hierdoor een enorme variatie ontstaat in de definiëring van de VVE-doelgroep. Het probleem dat ontstaat is dat het onduidelijk is of de juiste kinderen die daadwerkelijk de taalstimulering nodig hebben worden geselecteerd. Wanneer er kinderen worden geselecteerd die de taalstimulering niet nodig hebben, zal het meten van het effect van VVE niet lukken.

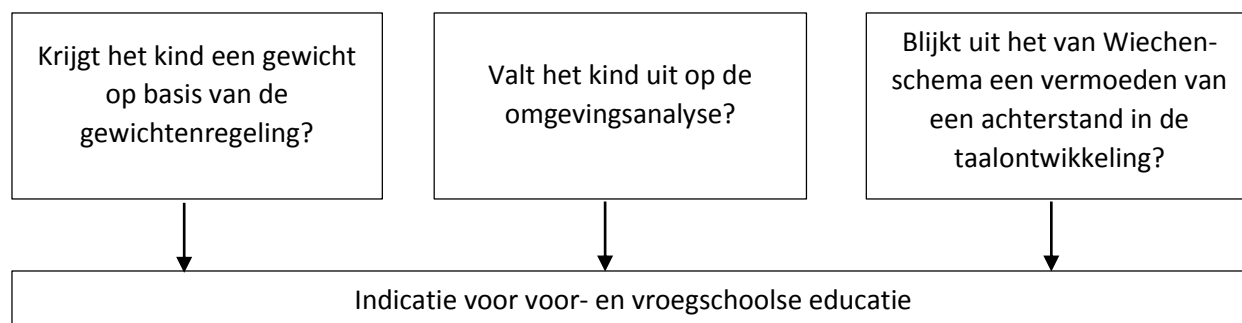
Voor- en vroegschoolse educatie in de gemeente Apeldoorn

In Apeldoorn, waar dit onderzoek is uitgevoerd, wordt de doelgroep voor VVE gevormd door kinderen tussen twee en vier jaar die voldoen aan de criteria van de gewichtenregeling en de omgevingsanalyse (Inspectie voor het Onderwijs 2011). De jeugdverpleegkundige en de jeugdarts van de Jeugd Gezondheidszorg (JGZ) 0-4 jaar bepalen of een kind voldoet aan deze criteria. Naast de eerder genoemde definitie van de gewichtenregeling hanteert Apeldoorn een uitbreiding op deze regeling. Ouders met een diploma van uitsluitend een school voor lager beroepsonderwijs (lbo), voorbereidend beroepsonderwijs (vbo), mavo of voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) vallen ook onder de gewichtenregeling. De

omgevingsanalyse (RIVM/Centrum jeugdgezondheid, 2009) is een hulpmiddel om het taalaanbod in het Nederlands aan een kind te beoordelen (zie bijlage 1). Kinderen voldoen aan de criteria voor VVE wanneer de ouders geen of nauwelijks Nederlands spreken of de taalomgeving van het kind onvoldoende stimulerend is. Er is sprake van een voldoende stimulerende taalomgeving wanneer de ouder met het kind spreekt tijdens allerlei activiteiten in het dagelijks leven, de ouder het kind voorleest uit lees- of kijkboeken, de ouder (woord)spelletjes doet met het kind en er interactie is tussen ouder en kind. Dit wordt beoordeeld op basis van een professionele inschatting door de JGZ-professional die op huisbezoek komt (RIVM/Centrum jeugdgezondheid, 2009). Er is echter geen duidelijke procedure voor het meten van de kwaliteit en kwantiteit van deze activiteiten. Het is de taak van de JGZ-professional dit adequaat te beoordelen (Driessen, 2012).

Naast de gewichtenregeling en de omgevingsanalyse wordt in Apeldoorn in de praktijk het van Wiechenschema ook meegenomen in de beoordeling van de taalontwikkeling van een kind. Het van Wiechenonderzoek is een ontwikkelingsonderzoek, waarmee de ontwikkeling van kinderen in de gaten wordt gehouden en problemen en stoornissen worden gesignaleerd (Laurent de Angulo e.a., 2005). Wanneer een kind 18 maanden oud is wordt de spraak- en taalontwikkeling beoordeeld door de jeugdarts aan de hand van het van Wiechenschema. Op tweejarige leeftijd wordt dit herhaald en sinds september 2013 wordt de aanvulling op het van Wiechenschema op dat moment ook afgenomen (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2013). Er worden extra vragen gesteld, wanneer kinderen uitvallen op het reguliere van Wiechenonderzoek. Kinderen in de gemeente Apeldoorn kunnen dus op basis van de gewichtenregeling of de omgevingsanalyse een indicatie krijgen, maar het van Wiechenschema wordt ook meegenomen in de beoordeling van de taalontwikkeling. In figuur 1 is de procedure weergegeven met de verschillende criteria die leiden tot een indicatie voor VVE. Combinaties tussen de verschillende criteria (bijvoorbeeld gewichtenregeling én omgevingsanalyse) zijn ook mogelijk.

Figuur 1 Indicatieprocedure gemeente Apeldoorn. Combinatie van de drie criteria zijn ook mogelijk.

Uit onderzoek door de Inspectie voor het Onderwijs (2011) in Apeldoorn blijkt dat in 2011 450 kinderen een gewicht hebben gekregen en 110 kinderen een indicatie op grond van de omgevingsanalyse. In 2013 kregen volgens recente gegevens van de JGZ in Apeldoorn in totaal 933 kinderen een VVE-indicatie. Van deze indicaties waren er 139 op basis van de gewichtenregeling, 542 op basis van de omgevingsanalyse en 252 op basis van beide criteria afgegeven.

Het effect van voor- en vroegschoolse educatie

Internationale studies tonen een positief effect aan van voor- en vroegschoolse educatie (Heckman, 2000; Reynolds, Temple, Robertson, & Mann, 2001; Ramey, C.T., Campbell, F.A., Burchinal, M., Skinner, M.L., Gardner, D.M., & Ramey, S.L., 2000). Uit een meta-analyse van Gorey (2001) blijkt dat kwalitatief goede programma's een blijvend positief effect hebben op de ontwikkeling van kinderen. Blok, Fukink, Gebhardt en Leseman (2005) stellen dat er effecten worden gevonden, maar dat de sterkte van het effect wel verschilt. In Nederland zijn tot nu toe weinig of kleine effecten gevonden op de sociale en cognitieve ontwikkeling van kinderen. De VVE-programma's zijn in verschillende studies geëvalueerd (Veen, Derriks & Roeleveld, 2002; Veen, Roeleveld & Leseman, 2000; Nap-Kolhoff, Schilt-Mol, Simons, Sontag, Steensel & Vallen, 2008). Er worden enkele positieve effecten gevonden, maar dit lijkt sterk afhankelijk van het programma en andere factoren zoals groepsgrootte, begeleiding en intensiteit. Effectieve voor- en vroegschoolse educatie moet aan bepaalde kwaliteitseisen

voldoen wil er een positief effect zijn op de ontwikkeling van de deelnemende kinderen. Deze kwaliteit kan gezocht worden in het onderwijsprogramma, de begeleiding, de intensiteit van het aanbod en mogelijk ook de doelgroep die wordt toegelaten tot het VVE. Een onderzoek van Haan, Leseman en Elbers (2011) toont aan dat bijvoorbeeld de uitvoering van een VVE-programma bepalend is voor het effect op de ontwikkeling van kinderen. Driessen (2012) stelt dat de grote variatie in de definiëring van de doelgroep een negatief effect kan hebben op het meten van het effect van VVE. Wanneer de indicatiecriteria niet de juiste doelgroep selecteren, zullen er bijvoorbeeld kinderen worden geselecteerd die geen risico lopen op een achterstand. Het meten van het effect van de VVE-programma's wordt daardoor bemoeilijkt. Het effect van VVE is tot op heden dus nog niet vastgesteld en dit wordt mogelijk veroorzaakt door een aantal variërende factoren die voor een wisselend effect zorgen op de taalontwikkeling van kinderen.

Huidige studie

Het doel van VVE is het stimuleren van de (taal)ontwikkeling van kinderen (Inspectie van Onderwijs, 2011). Het is dus van belang dat de gehanteerde criteria de kinderen selecteren die een achterstand hebben in de taalontwikkeling of kinderen die risico lopen op een achterstand. Dit is niet alleen in het belang van de doelgroepkinderen, maar ook voor het meten van het effect van VVE is het belangrijk dat de juiste doelgroep wordt geselecteerd. Het is op dit moment onduidelijk of de criteria daadwerkelijk een achterstand in de taalontwikkeling voorspellen. Er zijn ook twijfels over de kwaliteit van de instrumenten. Voor een adequate toeleiding naar VVE is het relevant te weten of de criteria de juiste voorspellers zijn, zodat de kinderen die VVE nodig hebben hier ook terecht komen. Het doel van dit onderzoek is: *Het vaststellen of de gehanteerde criteria de juiste voorspellende risicofactoren zijn voor de selectie van kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling.*

Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek is:

Wat is de voorspellende waarde van de gehanteerde criteria voor selectie van kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling en onvoldoende blootstelling aan de Nederlandse taal?

Onderstaande deelvragen worden beantwoord om de onderzoeksvraag te beantwoorden.

Per deelvraag zijn verwachtingen opgesteld.

1. *Op basis van welk criterium of welke criteria zijn de kinderen uit de onderzoeksgroep geselecteerd voor toeleiding naar VVE?*

De verwachting is dat de kinderen uit de onderzoeksgroep een indicatie hebben op basis van 1) de gewichtenregeling, 2) de omgevingsanalyse, 3) de combinatie van gewichtenregeling en omgevingsanalyse of 4) het van Wiechenschema. Deze verwachting is gebaseerd op de eerder genoemde informatie bij 'Voor- en vroegschoolse educatie in Apeldoorn'.

2. *Hoeveel kinderen uit onderzoeksgroep hebben een achterstand in de taalontwikkeling?*

De prevalentie van een achterstand in de taalontwikkeling ligt tussen de 2% en 25% blijkt uit de eerder besproken literatuur. Voor deze studie zijn voornamelijk de prevalenties van 13,5%

en 17,5% uit de studie van Horwitz e.a. (2003) interessant, vanwege de overeenkomst met de doelgroep en het meetinstrument (een oudervragenlijst). In de huidige studie is sprake van een selectie van de populatie, aangezien in de onderzoeksgroep alleen kinderen met een indicatie voor VVE zitten. De verwachting is dat het percentage kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling om die reden hoger zal liggen in deze onderzoeksgroep, dan de prevalentie van 13,5% tot 17,5%.

3. Wat is de relatie tussen de indicatiecriteria en een achterstand in de taalontwikkeling?

De verwachting is dat kinderen met een indicatie op basis van een omgevingsanalyse meer kans hebben op een achterstand in de taalontwikkeling, dan kinderen met een indicatie op basis van de gewichtenregeling. Bij een lager opleidingsniveau zijn de genetische factor en de factor taalaanbod een voorspeller voor de taalontwikkeling van een kind. Een lager opleidingsniveau betekent niet direct dat ouders onvoldoende taal aanbieden. De omgevingsanalyse daarentegen geeft een duidelijk beeld van het taalaanbod en van de kwaliteit van het taalaanbod, ongeacht het opleidingsniveau. Daarnaast wordt verwacht dat het van Wiechenschema een goede indicator is voor een taalachterstand, aangezien dit onderzoek de taalontwikkeling in kaart brengt aan de hand van de mijlpalen van de taalontwikkeling. Ten slotte wordt voorspeld dat kinderen met een indicatie op basis van 'gewichtenregeling en omgevingsanalyse' veel kans hebben op een achterstand in de taalontwikkeling, aangezien zij dubbel risico lopen op een achterstand (Scheele, 2010).

4. Bij hoeveel kinderen uit de onderzoeksgroep is sprake van onvoldoende blootstelling aan de Nederlandse taal?

Het aantal kinderen bij wie sprake is van onvoldoende blootstelling aan de Nederlandse taal zal ongeveer overeen komen met het aantal kinderen dat geselecteerd is met het criteria 'Omgevingsanalyse'. Beide instrumenten beoordelen dezelfde aspecten, zoals interactie tussen ouder en kind, voorlezen en het taalaanbod in het Nederlands. Het antwoord op deze vraag en deelvraag 5 geeft een indicatie of de omgevingsanalyse een betrouwbare en valide instrument is om te hanteren. Zoals eerder genoemd hanteert de omgevingsanalyse geen duidelijke procedure voor het meten van de kwaliteit en kwantiteit van de activiteiten.

5. *Wat is de relatie tussen de criteria voor toeleiding naar VVE en onvoldoende blootstelling aan het Nederlands?*

Op basis van de verwachting van deelvraag 4 wordt voorspeld dat voornamelijk het indicatiecriterium 'omgevingsanalyse' onvoldoende blootstelling aan het Nederlands voorspeld.

Methodie

Onderzoeksopzet

Er is een cross-sectioneel onderzoek uitgevoerd, waarbij op één moment een oudervragenlijst is afgenomen bij de onderzoeksgroep. Er is geen controlegroep toegevoegd aan het onderzoek, omdat dit niet haalbaar was in de beschikbare tijd. Met een controlegroep kan gemeten worden of kinderen die niet worden geselecteerd voor VVE, daadwerkelijk geen taalachterstand hebben. De oudervragenlijst bestaat uit twee onderdelen en geeft twee uitkomstmaten. Ten eerste of er sprake is van een achterstand in de taalontwikkeling en ten tweede of er voldoende blootstelling aan het Nederlands. De uitslag op deze screening is vergeleken met de indicatiereden voor VVE per kind. De afhankelijke variabele in dit onderzoek is de uitkomstmaat taalachterstand en de uitkomstmaat voldoende blootstelling aan het Nederlands. De onafhankelijke variabelen zijn de criteria die gehanteerd worden voor toeleiding naar VVE.

Participanten

In totaal hebben 42 kinderen die binnen de inclusiecriteria vallen deelgenomen aan het onderzoek, waarvan 26 jongens (61,9%) en 16 meisjes (38,1%). De gemiddelde leeftijd is 32 maanden (min. 25 maanden en max. 44 maanden). Er was bij 24 kinderen (57,1%) sprake van een meertalige thuisomgeving en bij 18 kinderen (42,9%) was sprake van een Nederlandstalige thuisomgeving. Alle twee- of meertalige kinderen zijn simultane tweetaligen, omdat ze jonger zijn dan vier jaar (Unsworth, 2005). Niet alle tweetalige kinderen zijn vanaf de geboorte tweetalige opgevoed, waardoor sommigen pas sinds korte tijd aan de tweede taal worden blootgesteld.

Aan dit onderzoek hebben tien VVE peuterspeelzalen van Kinderopvang OOK Apeldoorn deelgenomen. Per peuterspeelzaal zijn peuters geselecteerd tussen de 2;00 en 3;11 jaar (24 tot 47 maanden) met een VVE-indicatie afgegeven door JGZ Apeldoorn. De geselecteerde peuters namen op het moment van deelname aan het onderzoek maximaal zes maanden deel aan voorschoolse educatie, zodat er zo min mogelijk sprake is van een leereffect. Er zijn 85 ouders benaderd voor deelname aan het onderzoeken. Van deze voorselectie hebben 51 ouders toestemming gegeven voor deelname aan het onderzoeken. Uiteindelijk waren twee ouders verhinderd vanwege ziekte en zijn drie ouders niet gekomen op de geplande afspraak. Ook bleken er tijdens het onderzoek alsnog vier kinderen deel te

nemen die langer dan 6 maanden deelnamen aan VVE. De onderzoeksgroep bestond uiteindelijk uit 42 peuters.

Testinstrumenten

Als screeningsinstrument is de Spraak- en taalNormen Eerstelijns gezondheidszorg (SNEL) gebruikt (Luinge, 2005). Uit onderzoek door Luinge (2005) blijkt dat de SNEL een accurate taalscreening is die gevoelig genoeg is om taalachterstanden te onderscheiden bij kinderen tussen 12 en 72 maanden oud. De screening is gebaseerd op de mijlpalen in de taalontwikkeling van een kind en wordt in de vorm van een vragenlijst afgenomen bij ouders. De ouders moeten veertien ja of nee vragen beantwoorden, waardoor het snel en gemakkelijk te gebruiken is. De som van het aantal keren 'ja' is de uiteindelijke score en wordt vergeleken met de norm voor leeftijdsgenoten. Dit resulteert in drie mogelijke uitslagen: een ernstige achterstand, een matige achterstand of geen achterstand. Het instrument heeft een goede interne en externe validiteit (Luinge, 2005). Wanneer er sprake is van een meertalige thuisomgeving en er blijkt uit de SNEL een matige of ernstige achterstand in het Nederlands, is de SNEL ook in de moedertaal afgenomen. Dezelfde vragen zijn gesteld en gescoord, maar nu op basis van de moedertaal. De SNEL is afgenomen door de onderzoeker (bijlage 2).

Het tweede gehanteerde screeningsinstrument is de Vragenlijst ouders en taalinput (VLOT). De VLOT is een omgevingsanalyse die als doel heeft een blootstellingsachterstand te signaleren. Deze vragenlijst is ontwikkeld bij het onderzoek TUK! (Schaars, 2013). Het is niet gevalideerd. Uit deze analyse blijkt of er voldoende taalaanbod en blootstelling aan het Nederlands is in de opvoedomgeving. De VLOT kan ook worden afgenomen voor de moedertaal, maar in deze studie is alleen het taalaanbod in het Nederlands meegenomen. Er bestaat geen gevalideerde screening die kan worden gebruikt om dit vast te stellen. De VLOT is afgenomen volgens de aanwijzingen en procedure vermeld in het onderzoek TUK! (bijlage 3).

Naast het afnemen van de SNEL en VLOT is per kind de leeftijd (tussen 2;00 en 3;11 jaar), de startdatum bij het VVE (maximaal zes maanden voor screening) en de indicatiereden (omgevingsanalyse, gewichtenregeling, van Wiechenschema of een combinatie) geïnventariseerd.

Procedure

Na de selectie van kinderen door Kinderopvang OOK en de peuterspeelzalen hebben de ouders van de geselecteerde kinderen een folder en toestemmingsformulier ontvangen. De onderzoeker is één of twee dagdelen per peuterspeelzaal aanwezig geweest om het onderzoek af te nemen bij de ouders die het toestemmingsformulier hebben ondertekend. Per ouder is 15 minuten uitgetrokken om de SNEL en VLOT af te nemen. Dit vond plaats op de peuterspeelzaal in een aparte ruimte. Na afronding van het onderzoek kregen de ouders een formulier met de uitslag en adviezen hoe zij thuis de taalontwikkeling kunnen stimuleren. Van alle kinderen die hebben deelgenomen aan het onderzoek zijn de indicatieredenen opgevraagd op Kinderopvang OOK.

Ouders die het toestemmingsformulier hadden ingevuld zijn nogmaals benaderd voor een afspraak, wanneer zij tijdens het onderzoek niet zijn gekomen of verhinderd waren. Deze ouders zijn alleen benaderd wanneer de pedagogisch medewerkers van de peuterspeelzaal inschatten dat de ouders een tweede keer wel zouden komen. De onderzoeker is een extra dagdeel aanwezig geweest om het onderzoek bij desbetreffende ouders uit te voeren. Ouders die het toestemmingsformulier niet hebben ingeleverd bij de peuterspeelzaal zijn niet nogmaals benaderd in verband met de beperkte tijd voor de uitvoering van dit onderzoek.

Analyse

Bij de analyse van de verzamelde data is beschrijvende statistiek en een logistische regressieanalyse uitgevoerd. Van alle verzamelde variabelen zijn de frequenties, percentages en gemiddelden bepaald om een beeld te vormen van de data. De afhankelijke variabele is de uitkomst op de SNEL. Voor de analyse van het onderzoek worden de drie uitkomstmogelijkheden van de SNEL samengevoegd tot twee mogelijkheden. 'Ernstig achterstand' en 'matige achterstand' vormen samen de categorie 'achterstand in de taalontwikkeling'. Op deze manier ontstaat er een nominale en dichotome uitkomstmaat (0=geen achterstand in de taalontwikkeling op basis van de SNEL, 1=wel een achterstand in de taalontwikkeling op basis van de SNEL). De andere afhankelijke variabele is de uitkomst op de VLOT (0=volgende blootstelling aan het Nederlands, 1=onvoldoende blootstelling aan het Nederlands). De onafhankelijke variabele is categoriaal (nominaal), met als uitkomst de verschillende indicatiecriteria (zie figuur 1). Met behulp van een (categorale/binomiale) logistische regressie is bepaald welk indicatiecriterium de beste voorspeller is voor een

achterstand in de taalontwikkeling. Er is berekend of er een significant verschil is tussen de verschillende factoren (Vocht, 2009).

Resultaten

Deelvraag 1 Indicatiecriteria

Zoals eerder vermeld krijgen de kinderen in Apeldoorn op basis van de gewichtenregeling, de omgevingsanalyse en het van Wiechenschema een indicatie voor VVE (zie figuur 1). Er zijn ook combinaties tussen de verschillende criteria mogelijk. Na het opvragen van de indicatiecriteria blijkt dat er vier groepen onderscheiden worden. In tabel 1 zijn de groepen weergegeven met per groep het aantal peuters dat op basis van desbetreffende criterium of combinatie van criteria een indicatie voor VVE heeft ontvangen. Van zeven peuters was de indicatiereden niet beschikbaar in de administratie van Kinderopvang OOK. Zowel de ouders als de pedagogisch medewerkers op de peuterspeelzalen hebben tijdens het onderzoek aangegeven wat volgens hen de indicatiereden van de kinderen is. Om deze zeven kinderen wel mee te kunnen nemen in de resultaten en de analyse, is deze vermoedelijke indicatiereden gebruikt.

Tabel 1 Indicatiecriteria

Groepen	Aantal peuters (percentage)
1. Gewichtenregeling	13 (31%)
2. Omgevingsanalyse	20 (48%)
3. Gewichtenregeling + omgevingsanalyse	5 (12%)
4. Gewichtenregeling + omgevingsanalyse + van Wiechenschema	4 (9%)
Totaal	42 (100%)

Deelvraag 2 Resultaten op de SNEL

Op basis van de SNEL blijken 26 kinderen (61,9%) geen achterstand te hebben in de taalontwikkeling. Bij twee kinderen (4,8%) is er sprake van een matige achterstand en bij 14 kinderen (33,3%) is er sprake van een ernstige achterstand in de

Tabel 2 Uitkomsten op de SNEL van de hele onderzoeksgroep.

	Aantal	Percentage
Geen achterstand	26	61,9%
Matige achterstand	2	4.8%
Ernstige achterstand	14	33,3%

taalontwikkeling (tabel 2). Wanneer de variabelen ‘matige achterstand’ en ‘ernstige achterstand’ worden samengevoegd is er dus bij 16 kinderen (38,1%) sprake van een achterstand in de taalontwikkeling.

Van deze 16 kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling groeien 13 kinderen op in een meertalige omgeving. Van deze 13 kinderen met een achterstand in het Nederlands hebben 5 kinderen geen achterstand in de moedertaal (11,9%), één heeft een matige

Tabel 3 Uitkomsten op de SNEL in de moedertaal bij kinderen met achterstand in het Nederlands.

	Aantal	Percentage
Geen achterstand	5	11,9%
Matige achterstand	1	2,4%
Ernstige achterstand	7	16,7%

achterstand in de moedertaal (2,4%) en 7 kinderen hebben een ernstige achterstand in de moedertaal (16,7%)(tabel 3). Wanneer de variabelen ‘matige achterstand’ en ‘ernstige achterstand’ weer worden samengevoegd is er dus bij 8 kinderen (19,1%) van de hele onderzoeksgroep sprake van een achterstand in zowel het Nederlands als in de moedertaal.

Deelvraag 3 Vergelijking indicatiecriteria met resultaten op de SNEL

In tabel 4 wordt de verdeling weergegeven tussen afhankelijke en onafhankelijke variabele, namelijk de resultaten op de SNEL en de indicatiecriteria. In de twee combinatiegroepen ‘gewichtenregeling + omgevingsanalyse’ en ‘gewichtenregeling + omgevingsanalyse + van Wiechenschema’ zitten respectievelijk 5 en 4 kinderen. In beide groepen is geen duidelijk onderscheid te zien in de resultaten op de SNEL. Deze twee groepen bevatten te weinig kinderen om betrouwbare uitspraken over te kunnen doen. Om deze reden zijn ze niet meegenomen in de logistische regressieanalyse.

Tabel 4 Wel of geen achterstand in de taalontwikkeling op basis van de SNEL per indicatiecriterium.

	Geen achterstand	Achterstand	Totaal
Gewichtenregeling	12	1	13
Omgevingsanalyse	9	11	20
Gewichtenregeling + omgevingsanalyse	2	3	5
Gewichtenregeling + omgevingsanalyse + van Wiechenschema	3	1	4
Totaal	26	16	42

Wanneer de resultaten op de SNEL vergeleken wordt met de indicatieredenen 'omgevingsanalyse' en 'gewichtenregeling' blijkt dat van de 12 kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling 11 kinderen (92,7%) op basis van de indicatieredenen 'omgevingsanalyse' een VVE-indicatie hebben gekregen.

Tabel 5 Voorspelde kans op wel of geen achterstand in de taalontwikkeling per indicatiecriterium 'gewichtenregeling' en 'omgevingsanalyse'.

	Voorspelde kans op geen achterstand	Voorspelde kans op achterstand
Gewichtenregeling	92,3%	7,7%
Omgevingsanalyse	45%	55%

Verder blijkt dat 12 van de 13 kinderen (92,3%) die op basis van de gewichtenregeling een indicatie hebben gekregen, geen achterstand hebben in hun taalontwikkeling op basis van de SNEL (tabel 5). Uit deze resultaten kan geconcludeerd worden dat 55% van de kinderen met het indicatiecriterium omgevingsanalyse kans hebben op een achterstand in de taalontwikkeling tegenover 7,7% van de kinderen met het indicatiecriterium gewichtenregeling (tabel 5).

Uit de logistische regressieanalyse blijkt dat kinderen die op basis van de omgevingsanalyse een indicatie hebben gekregen significant ($p < 0.05$) meer kans ($B=2,686$;

Exp(B)=14,667) hebben op een achterstand in de taalontwikkeling (o.b.v. de SNEL) in vergelijking met kinderen die op basis van de gewichtenregeling een indicatie hebben gekregen (tabel 6). De exponentiele regressiecoëfficiënt (Exp(B)) geeft aan met welke factor de odds-ratio verandert (Vocht, 2009). Voor kinderen die op basis van de omgevingsanalyse een indicatie hebben gekregen is de odds (de kans) een factor 14,667 hoger op een taalachterstand dan voor kinderen die een indicatie hebben op basis van de gewichtenregeling.

Tabel 6 Resultaten van de logistische regressie met categorale onafhankelijke variabele 'Indicatie' (0=gewichtenregeling, 1=omgevingsanalyse) vergeleken met dichotome afhankelijke variabele (0=geen achterstand in de taalontwikkeling, 1=wel een achterstand in de taalontwikkeling).

	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Indicatie	2,686	1,134	0,018	14,667
Constant	-2,485	1,041	0,017	0,083

Deelvraag 4 Resultaten op de VLOT

Uit de VLOT blijkt dat van de hele onderzoeksgroep 23 kinderen (54,8%) onvoldoende worden blootgesteld aan het Nederlands in de thuissituatie. Van de 24 kinderen die in een meertalige omgeving worden opgevoed is er bij 19 kinderen (45,2%) sprake van onvoldoende blootstelling in het Nederlands. Dat betekent dat 4 kinderen die in een eentalige omgeving opgroeien onvoldoende worden blootgesteld aan het Nederlands (tabel 7).

Tabel 7 Uitkomsten op de VLOT bij meertalige en eentalige opvoedomgeving.

	Eentalige opvoedomgeving	Meertalige opvoedomgeving	Totaal
Voldoende blootstelling aan het Nederlands	14 (33,3%)	5 (11,9%)	19 (45,2%)
Onvoldoende blootstelling aan het Nederlands	4 (9,6%)	19 (45,2%)	23 (54,8%)
Totaal	18 (42,9%)	24 (57,1%)	42

Tabel 8 Relatie tussen resultaten op de VLOT en de SNEL.

	Geen achterstand	Achterstand	Totaal
Voldoende blootstelling aan het Nederlands	15 (35,7%)	4 (9,5%)	19 (45,2%)
Onvoldoende blootstelling aan het Nederlands	11 (26,2%)	12 (28,6%)	23 (54,8%)
Totaal	26 (61,9%)	16 (38,1%)	42

Van de kinderen die op basis van de SNEL een achterstand hebben in de taalontwikkeling worden er 12 onvoldoende blootgesteld aan het Nederlands (tabel 8). Er zijn 11 kinderen die onvoldoende worden blootgesteld aan het Nederlands, maar geen achterstand vertonen in de taalontwikkeling. Kinderen die een risico lopen op een taalachterstand vanwege onvoldoende blootstelling aan het Nederlands, vertonen volgens deze resultaten niet allemaal een taalachterstand.

Deelvraag 5 De relatie tussen de indicatiecriteria en de resultaten op de VLOT

De resultaten op de VLOT zijn vergeleken met de onafhankelijke variabele indicatie. In tabel 9 wordt de verdeling weergegeven tussen deze variabelen. In de verdere analyse zijn de indicatiecriteria 'gewichtenregeling en omgevingsanalyse' en 'gewichtenregeling, omgevingsanalyse en van Wiechenschema' niet meegenomen, in verband met het beperkt aantal kinderen per criterium.

Tabel 9 Onvoldoende of voldoende blootstelling aan het Nederlands op basis van de VLOT per indicatiecriterium.

	Onvoldoende blootstelling aan het Nederlands	Voldoende blootstelling aan het Nederlands	Totaal
Gewichtenregeling	4	9	13
Omgevingsanalyse	13	7	20
Gewichtenregeling + omgevingsanalyse	4	1	5
Gewichtenregeling + omgevingsanalyse + van Wiechenschema	2	2	4
Totaal	23	19	42

Uit deze resultaten kan geconcludeerd worden dat 30,8% van de kinderen met het indicatiecriterium gewichtenregeling kans hebben op een onvoldoende blootstelling aan het Nederlands tegenover 65% van de kinderen met het indicatiecriterium omgevingsanalyse (tabel 10). Uit de logistische regressieanalyse blijkt ook dat kinderen met het indicatiecriterium omgevingsanalyse meer kans ($B= 1,430$; $\text{Exp}(B)=4,179$) hebben op onvoldoende blootstelling aan het Nederlands. Het verschil tussen de indicatiecriteria is niet significant ($p > 0,05$), dus mag er niet gesproken worden over een verschil (tabel 11).

Tabel 10 Voorspelde kans op onvoldoende blootstelling aan het Nederlands per indicatiecriterium 'gewichtenregeling' en 'omgevingsanalyse'.

	Voorspelde kans op onvoldoende blootstelling
Gewichtenregeling	30,8%
Omgevingsanalyse	65%

Tabel 11 Resultaten van de logistische regressie met categorale onafhankelijke variabele 'Indicatie' (0=gewichtenregeling, 1=omgevingsanalyse) vergeleken met dichotome afhankelijke variabele VLOT (0=onvoldoende blootstelling aan het Nederlands, 1=volgende blootstelling aan het Nederlands)

	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Indicatie	1,430	0,762	0,061	4,179
Constant	-0,811	0,601	0,177	2,250

Samenvattend blijkt uit de analyse dat kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling significant vaker een indicatie voor VVE krijgen op basis van het criterium omgevingsanalyse dan op basis van het criterium gewichtenregeling. Er wordt geen verschil gevonden tussen de criteria omgevingsanalyse en gewichtenregeling wanneer er wordt gekeken naar de mate van blootstelling aan het Nederlands in de opvoedomgeving.

Discussie

Inclusiecriteria in onderzoeksgroep

Zoals verwacht hebben de kinderen uit de onderzoeksgroep op basis van de inclusiecriteria 'gewichtenregeling', 'omgevingsanalyse' en de combinatie 'gewichtenregeling en omgevingsanalyse' en indicatie voor VVE ontvangen. Het criterium 'van Wiechenschema' komt niet zelfstandig voor, alleen in combinatie met de gewichtenregeling en de omgevingsanalyse. Dit kan verklaard worden door het feit dat de uitbreiding op het van Wiechenschema pas sinds september 2013 gebruikt wordt (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2013) en officieel niet als criterium wordt gehanteerd. Op basis van de gegevens uit 2013 (gewichtenregeling: 139 kinderen, omgevingsanalyse: 542 kinderen en 252 kinderen op basis van beide criteria) zou in vergelijking met de resultaten op de andere criteria meer kinderen in de groep combinatie 'gewichtenregeling en omgevingsanalyse' verwacht worden. De kleine onderzoeksgroep is mogelijk de oorzaak van het beperkt aantal kinderen dat op basis van deze combinatie van criteria is geselecteerd. Wel kan geconcludeerd worden dat in 2013 het grootste gedeelte van de VVE-kinderen zijn geselecteerd met het criterium omgevingsanalyse. Ondanks dat dit instrument niet gevalideerd is, wordt de VVE-doelgroep voor een groot deel gevormd door dit criterium.

Resultaten op de SNEL

Bij 38,1% van de kinderen is er een achterstand in de taalontwikkeling op basis van de SNEL. Dit komt overeen met de verwachting dat de prevalentie hoger ligt dan de prevalentie van 13,5% en 17,5% uit het onderzoek van Horwitz e.a. (2003). In dit onderzoek (Horwitz e.a., 2003) werd ook een oudervragenlijst gehanteerd bij een onderzoeksgroep met dezelfde leeftijd. De onderzoeksgroep in de huidige studie is echter al een selectie van kinderen met een mogelijke achterstand in de taalontwikkeling, waardoor de prevalentie hoger is. Ondanks het feit dat sommige deelnemende kinderen al 5 tot 6 maanden deelnamen aan VVE, ligt de prevalentie hoog. Kinderen kunnen door de taalstimulatie in die periode veel hebben geleerd, waardoor de achterstand voor een deel al is ingehaald. Ouders gaven tijdens het onderzoek soms aan dat hun kind bij de start op het VVE wel duidelijk achterliep in de taalontwikkeling. Verder gaven de pedagogisch medewerkers op de peuterspeelzalen ook aan dat er af en toe kinderen starten op het VVE bij wie zij geen achterstand vermoeden. Mogelijk ligt de

prevalentie nog hoger wanneer de taalontwikkeling van de peuters bij de start op het VVE wordt beoordeeld.

Resultaten op de VLOT

Uit de resultaten op de VLOT blijkt dat van de 23 kinderen die onvoldoende worden blootgesteld aan het Nederlands, 19 kinderen in een twee- of meertalige omgeving opgroeien. In de opvoedomgeving van deze kinderen is er variatie in het Nederlands taalaanbod, zoals ook blijkt uit het onderzoek van Nap-Kolhoff (2010). De kinderen worden wel blootgesteld aan twee talen (simultane tweetaligheid), maar het taalaanbod in beide talen is niet evenredig. Onvoldoende blootstelling aan het Nederlands blijkt echter niet direct een verband te hebben met een taalachterstand op basis van de SNEL. Er zijn namelijk 11 kinderen die geen taalachterstand vertonen, maar die wel onvoldoende worden blootgesteld aan het Nederlands. Niet alle kinderen die een risico lopen op een taalachterstand, ontwikkelen deze achterstand ook.

De relatie tussen de indicatiecriteria en de resultaten op de SNEL en VLOT

Uit de logistische regressieanalyse blijkt dat kinderen die op basis van de omgevingsanalyse een indicatie hebben gekregen significant ($p < 0.05$) meer kans hebben op een achterstand in de taalontwikkeling (op basis van de SNEL) in vergelijking met kinderen die op basis van de gewichtenregeling een indicatie hebben gekregen. Dit komt overeen met de eerder uitgesproken verwachting dat de omgevingsanalyse een duidelijker beeld van het taalaanbod en van de kwaliteit van het taalaanbod geeft. Bij de omgevingsanalyse wordt niet alleen de factor erfelijkheid meegenomen, maar ook de factoren kwantiteit en kwaliteit van het taalaanbod. Uit de literatuur blijkt dat kwantiteit (Goodman e.a., 2008) en kwaliteit zoals het spreken buiten het hier en nu (Rowe, 2012) en het geven van uitleg en instructies (Weizman en Snow, 2001) factoren zijn die de taalontwikkeling kunnen beïnvloeden. Ook het voorlezen en dan met name interactief voorlezen (Mol e.a., 2008) heeft een positief effect op de woordenschat. Deze factoren worden door de omgevingsanalyse beoordeeld. Ook geeft de omgevingsanalyse een beeld van het Nederlands taalaanbod in de opvoedomgeving wanneer er sprake is van twee- of meertaligheid. De omgevingsanalyse hanteert echter geen duidelijk procedure voor het meten van de kwaliteit en kwantiteit van deze factoren (Driessen, 2012). Zo wordt er door de JGZ-professional bekeken of er wordt voorgelezen, maar is het onduidelijk of de kwaliteit van het voorlezen wordt beoordeeld. Dit is mogelijk de oorzaak dat er geen

significant verschil wordt gevonden tussen de indicatiecriteria en de resultaten op de VLOT. De verwachting was dat de omgevingsanalyse en de VLOT dezelfde kinderen zouden selecteren, aangezien beide instrumenten het taalaanbod in de opvoedomgeving beoordelen. Er blijkt echter geen verschil te zijn tussen de criteria gewichtenregeling en de omgevingsanalyse wanneer de blootstelling aan het Nederlands wordt beoordeeld. De omgevingsanalyse lijkt dus wel geschikt om kinderen te selecteren die een taalachterstand hebben, maar niet de kinderen die risico lopen op een achterstand. De definitie op landelijk niveau voor de VVE-doelgroep is 'de kinderen met een leerlinggewicht' (Beekhoven, Jepma, & Kooiman, 2010). In de gemeente Apeldoorn worden echter de meeste kinderen met een taalachterstand geselecteerd door het criterium omgevingsanalyse. Dit blijkt zowel uit de recente cijfers van 2013 van de JGZ Apeldoorn, als uit de huidige studie. Deze studie bevestigt de eerdere resultaten uit de onderzoeken van Beekhoven e.a., (2010) en Driessen (2012), waaruit blijkt dat er veel variatie is in de doelgroepdefinitie en dat mogelijk niet de juiste kinderen worden geselecteerd.

Beperkingen

Een beperking van dit onderzoek is dat de kinderen op het moment van deelname al 1 tot 6 maanden op een VVE-peuterspeelzaal zaten. Aangezien de taalontwikkeling wordt vergeleken met de indicatiereden is het van belang dat het meetmoment zo dicht mogelijk bij het tijdstip van indicatiestelling ligt en dus zo dicht mogelijk bij de start op de peuterspeelzaal. Tijdens de afname van het onderzoek gaven de deelnemende ouders regelmatig aan dat hun kind sinds de start op de VVE-peuterspeelzaal een vooruitgang laat zien in de taalontwikkeling. Mogelijk scoren de kinderen na vijf of zes maanden op de peuterspeelzaal beter op de SNEL, dan wanneer de SNEL bij de start op de peuterspeelzaal zou zijn afgenomen. In deze studie zijn daarom alleen kinderen geïncludeerd die maximaal zes maanden deelnemen aan VVE. Uit de reacties van de ouders kan opgemaakt worden dat deze marge van zes maanden mogelijk te groot is. Bij het interpreteren van de resultaten moet daarom rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat sommige kinderen die na vijf of zes maanden volgens de SNEL geen achterstand in de taalontwikkeling hebben, dit bij de start op de peuterspeelzaal wel hadden. Om een duidelijk beeld te krijgen van de taalontwikkeling in vergelijking met de indicatiereden, zou de SNEL bij de start op de peuterspeelzaal afgenomen moeten worden. Vanwege de tijdslimiet en de beperkt beschikbare kinderen is dat in dit onderzoek niet gelukt.

Ook is de uiteindelijke onderzoeksgroep in dit onderzoek te klein om betrouwbare statistische analyses mee uit te voeren. De indicatiecriteria 'gewichtenregeling en omgevingsanalyse' en 'gewichtenregeling, omgevingsanalyse en van Wiechenschema' zijn om die reden niet meegenomen in de logistische regressieanalyse. Er waren te weinig peuters in deze onderzoeksgroep die op basis van de combinatie van criteria een indicatie hebben gekregen. Om die reden zijn alleen de inclusiecriteria 'gewichtenregeling' en 'omgevingsanalyse' meegenomen in de analyse, waardoor er mogelijk een onvolledig beeld wordt gecreëerd. Het is echter wel interessant om ook deze combinaties mee te nemen in een analyse. Uit onderzoek door Scheele & Leseman (2010) blijkt dat tweetalige kinderen uit een lage SES-klasse een dubbel risico hebben op een achterstand in de taalontwikkeling. De combinatie van 'gewichtenregeling' en 'omgevingsanalyse' zou om die reden voornamelijk kinderen moeten selecteren met een taalachterstand. In vervolgonderzoek moeten deze combinatiecriteria ook meegenomen worden.

Verder is van zeven kinderen de vermoedelijke indicatiereden gebruikt in de analyse, omdat de indicatiereden niet stond vermeld in de administratie van kinderopvang OOK. Mogelijk zijn een aantal kinderen daarom onder het verkeerde criterium ingedeeld en kunnen de resultaten op de analyse vertekend zijn.

Conclusie

De centrale vraag die met dit onderzoek beantwoord is luidt:

Wat is de voorspellende waarde van de gehanteerde criteria voor selectie van kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling en onvoldoende blootstelling aan de Nederlandse taal?

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat een derde van de kinderen (38,1%) uit de onderzoeksgroep een taalachterstand heeft. Deze kinderen krijgen significant vaker een indicatie voor VVE op basis van het criterium omgevingsanalyse dan op basis van het criterium gewichtenregeling. Er wordt geen verschil gevonden tussen de criteria omgevingsanalyse en gewichtenregeling wanneer er wordt gekeken naar de mate van blootstelling aan het Nederlands in de opvoedomgeving. Zowel de gewichtenregeling als de omgevingsanalyse voorspellen onvoldoende blootstelling in het Nederlands. De landelijke doelgroepdefinitie voor VVE (kinderen met een leerlinggewicht) lijkt niet te gelden voor de gemeente Apeldoorn. Een analyse van de kwaliteit en kwantiteit van het taalaanbod in de opvoedomgeving van kinderen wordt meer gehanteerd als criterium en selecteert daarnaast de kinderen met een achterstand in de taalontwikkeling. Er moet echter meer onderzoek gedaan worden naar de validiteit en betrouwbaarheid van de omgevingsanalyse, aangezien de analyse op dit moment is gebaseerd op het oordeel van een professional. Het is belangrijk een valide instrument te hanteren dat de kinderen selecteert met het risico op een taalachterstand en niet alleen de kinderen die al een achterstand hebben.

Aanbevelingen

In de toekomst moet verder onderzoek meer duidelijkheid gaan geven over de relatie tussen de gehanteerde indicatiecriteria voor VVE en een achterstand in de taalontwikkeling. Ten eerste is het van belang een voldoende grote onderzoeksgroep te includeren, zodat alle indicatiecriteria en combinaties meegenomen kunnen worden in de analyse. Verder wordt aanbevolen om de taalontwikkeling al bij de start op het VVE in kaart te brengen, zodat de deelnemende kinderen zich nog niet hebben ontwikkeld door de taalstimulatie. Ook is nauwe samenwerking met de JGZ van belang om een duidelijk overzicht van de werkwijze bij de

indicatiestelling te creëren en het indicatiecriterium van de deelnemende kinderen te ontvangen.

Een andere aanbeveling is het evalueren van de uitbreiding op het van Wiechenschema als criterium voor VVE. In de huidige studie kon dit niet meegenomen worden door een te kleine onderzoeksgroep. De uitbreiding op het van Wiechenschema wordt sinds september 2013 ook afgenomen door de JGZ. Op dit moment wordt dit niet als criterium voor VVE gehanteerd, maar het geeft wel een duidelijk beeld van de taalontwikkeling van peuters. Deze nieuwe werkwijze en de resultaten zullen in de toekomst geëvalueerd worden. Het is interessant om daarbij vast te stellen of dit mogelijk een criterium is dat gehanteerd kan worden voor toeleiding naar VVE.

De resultaten uit deze studie kunnen niet gegeneraliseerd worden naar andere gemeenten, aangezien per gemeente verschillende indicatiecriteria worden gehanteerd. Het is daarom interessant om ook in andere gemeenten een beeld te vormen van de relatie tussen de indicatiecriteria en de taalontwikkeling van de kinderen op het VVE. Mogelijk zijn er verbanden of worden er interessante nieuwe gegevens ontdekt. Juist vanwege de grote variatie in gehanteerde criteria tussen de verschillende gemeenten (Beekhoven e.a., 2010), is het van belang naar een landelijke criterium te zoeken dat de juiste doelgroepkinderen selecteert. Mogelijk draagt dit ook bij aan meer duidelijkheid over het effect van VVE (Driessen, 2008).

Dankwoord

Ik wil graag alle ouders bedanken die hebben deelgenomen aan dit onderzoek. Mijn dank gaat uit naar Kinderopvang OOK en met name naar B. Veenstra en de pedagogisch medewerkers op de deelnemende peuterspeelzalen. Zonder hun inzet en tijd zou dit onderzoek niet mogelijk zijn geweest.

Ook wil ik graag mijn begeleiders Dr. E. Gerrits en Dr. E. Tribushinina bedanken voor hun begeleiding tijdens het uitvoeren van mijn onderzoek en het geven van feedback op mijn scriptie.

Ten slotte wil ik mijn familie en vrienden en in het bijzonder mijn ouders bedanken voor hun steun en luisterend oor tijdens de afgelopen maanden.

Literatuur

- Beekhoven, S., Jepma, IJ., & Kooiman, P. (2010). *Landelijke Monitor Voor- en Vroegschoolse Educatie 2010*. Utrecht: Sardes.
- Blok, H., Fukkink, R.G., Gebhardt, E.C., & Leseman, P.P.M. (2005). The relevance of delivery mode and other program characteristics for the effectiveness of early childhood intervention with disadvantaged children. *International Journal of Behavioral Development, 29*, 35-47.
- Bus, A.G., van Ijzendoorn, M.H., & Pellegrini, A.D. (1995). Joint book reading makes for success in learning to read: a meta-analysis on intergenerational transmission of literacy. *Review of Educational Research, 65*, 1-21.
doi: 10.3102/00346543065001001.
- CFI (2008). *Nieuwe gewichtenregeling basisonderwijs*. Zoetermeer: CFI.
- Driessen, G. (2012). *Variatie in Voor- en Vroegschoolse Educatie*. Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.
- Duursma, E., Augustyn, M., & Zuckerman, B. (2008). Reading aloud to children: the evidence. *Archive of Diseases in Childhood, Vol. 93(7)*. 554-557.
- Fromkin, V., Krashen, S., Curtiss, S., Rigler, D. & Rigler, M. (1974). The development of language in Genie: a case of language acquisition beyond the "Critical Period". *Brain and Language 1*, 81-107.
- Goodman, J.C., Dale, P.S. & Li, P. (2008). Does frequency count? Parental input and the acquisition of vocabulary. *J. Child Lang. 35*, 515-531.
- Goorhuis, S.M., & Schaerlaekens, A.M. (2000). *Handboek taalontwikkeling, taalpathologie en taaltherapie*. Utrecht: De Tijdstroom Uitgeverij.
- Gorey, K.M. (2001). Early childhood education: A meta-analytic affirmation of the short and long-term benefits of educational opportunity. *School Psychology Quarterly, 16*, 9-30.
- Haan, de A., Leseman, P. & Elbers, E. (2011). *Pilot gemengde groepen 2007-2010. Onderzoeksrapportage 2011*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Hart, B. & Risley, T.R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore: Paul H. Brookes.
- Heckman, J.J. (2000). Policies to foster human capital. *Research in Economics 54*; 3-5682, doi:10.1006/reec.1999.0225.

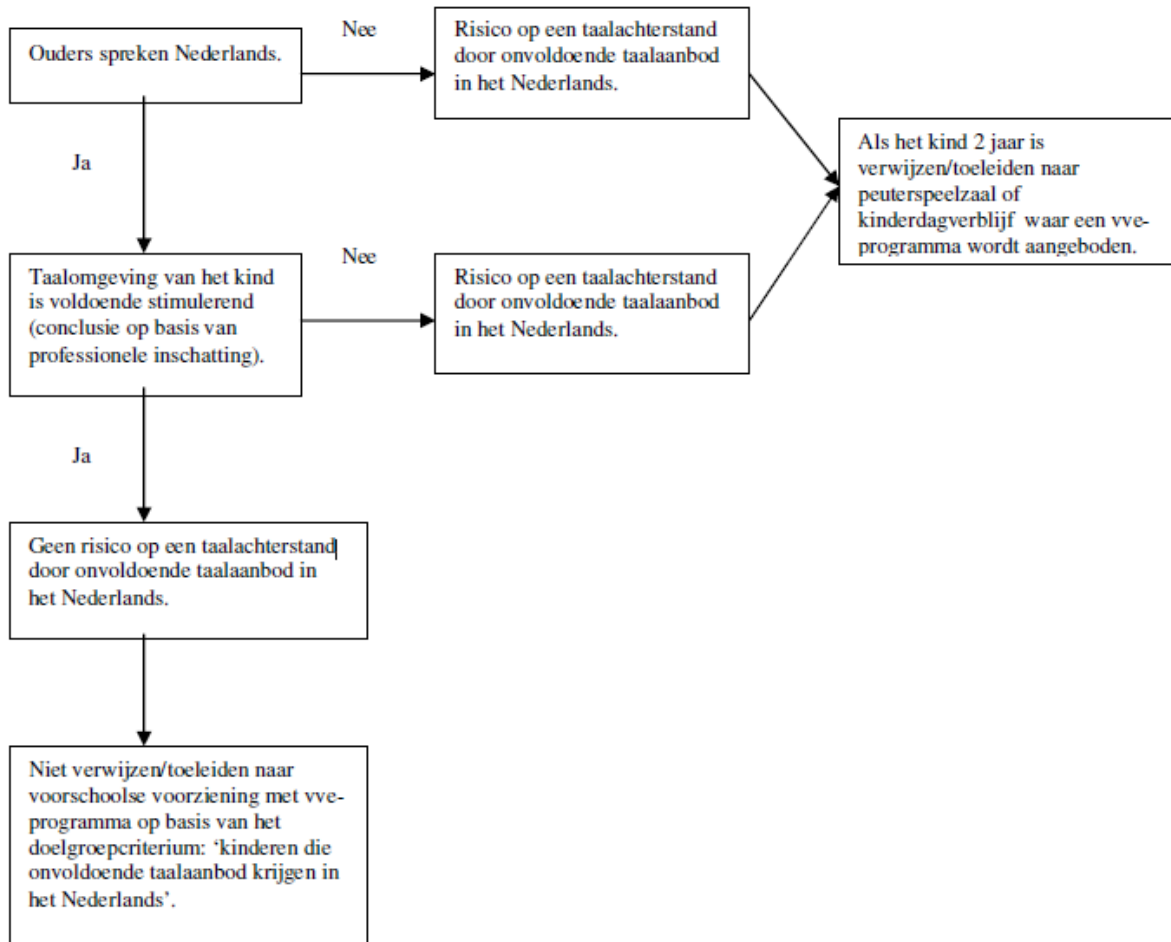
- Hoff, E. (2003). The specificity of environmental influence: socioeconomic status affects early vocabulary development via maternal speech. *Child Development*, 74(5), 1368-1378.
- Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review* 26, 55-88. doi:10.1016/j.dr.2005.11.002.
- Houwer, A. de (2007). Parental language input patterns and children's bilingual use. *Applied Psycholinguistics* 28. 411-424. DOI: 10.1017.S0142716407070221
- Horwitz McCue, S., Irwin J.R., Briggs-Gowan, M.J., Bosson Heenan, J.M., Mendoza, J., & Carter, A.C. (2003). Language delay in a community cohort of young children. *Journal of American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 42(8), 932-940. doi:10.1097/01.CHI.0000046889.27264.5E.
- Inspectie voor het Onderwijs (2011). *VVE-bestandsopname; tussenrapportage stand van zaken per medio 2011*. Utrecht: Inspectie voor het Onderwijs, Ministerie van OCW.
- Inspectie voor het Onderwijs (2011). *De kwaliteit van VVE in de gemeente Apeldoorn in 2011*. Utrecht: Inspectie voor het Onderwijs, Ministerie van OCW.
- Laurent de Angulo, M.S., Brouwers-de Jong, E.A., Bijlsma-Schlösser, J.F.M., Bulk-Bunschoten, A.M.W., Pauwels, J.H., & Steinbuch-Linstra, I. (2005). *Ontwikkelingsonderzoek in de Jeugdgezondheidszorg*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.
- Law, J., Boyle, J., Harris, F., Harkness, A. & Nye, C. (1998). Screening for speech and language delay: a systematic review of the literature. *Health Technol Assessment*. 2(9).
- Meij, H., Mutseers, K. & Pennings, T. (2009). *Effectiviteit van voor- en vroegschoolse programma's in Nederland*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut/NJi.
- Mol, S.E., Bus, A.G., de Jong, M.T., & Smeets, J.H. (2008). Added value of dialogic parent-child book readings: A meta-analysis. *Early Education and Development*, 19(1), 7-26. doi:10.1080/10409280701838603.
- Nap-Kolhoff, E. (2010). Second language acquisition in early childhood: a longitudinal multiple study of Turkish-Dutch children. *Proefschrift Universiteit Tilburg*.
- Nap-Kolhoff, E., Schilt-Mol, T. van, Simons, M., Sontag, L., Steensel, R. van & Vallen, T. (2008). *Vve onder de loep; een studie naar de uitvoering en effectiviteit van voor- en vroegschoolse educatieve programma's*. Tilburg: IVA.
- Nationaal Kompas Volksgezondheid (2010). Sociaaleconomische gezondheidsverschillen, Wat is sociaaleconomische status. Geraadpleegd op: <http://www.nationaalkompas.nl/bevolking/segv/wat-is-sociaaleconomische-status/>

- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (2013). *Uniforme signalering van taalachterstanden bij jonge kinderen*. Utrecht: NCJ.
- OCW (2000). *Regeling voor- en vroegschoolse educatie (VVE)*. Nummer 24, 11.
- Overheid (2010). *Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie*. Geraadpleegd op http://wetten.overheid.nl/BWBR0027961/geldigheidsdatum_18-02-2013
- Ramey, C.T., Campbell, F.A., Burchinal, M., Skinner, M.L., Gardner, D.M., & Ramey, S.L. (2000). Persistent effects of early childhood education on high-risk children and their mothers. *Applied Developmental Science, 4(1)*, 2-14.
- Raviv, T., Kessenich, M., & Morrison, F.J. (2004). A mediational model of the association between socioeconomic status and three-year-old language abilities: the role of parenting factors. *Early Childhood Research Quarterly, 19*, 528-547.
doi:10.1016/j.ecresq.2004.10.007.
- Reese E., & Cox, A. (1999). Quality of adult book reading affects children's emergent literacy. *Developmental Psychology, 35(1)*, 20-28.
- Reilly, S., Wake, M., Ukoumunne, O.C., Bavin, E., Prior, M., . . . Bretherton, L. (2010). Predicting language outcomes at 4 years of age: Findings from early language in Victoria Study. *Pediatrics; 126; e1530*. doi:10.1542/peds.2010-0254.
- Reynolds, A., Magnuson, K. & Ou, S.R. (2006). PK-3 Education: programs and practices that work in children's First decade. *Foundation for Child Development., 6*, 1-28.
- Reynolds, J.R., Temple, J.A., Robertson, D.L. & Mann, E.A. (2001). Long-term effects of an early childhood intervention on educational achievement and juvenile arrest. *Journal of American Medical Association, 285(18)*. 2339-2346,
doi:10.1001/jama.285.18.2339.
- RIVM/Centrum jeugdgezondheid (2009). *Omgevingsanalyse ter beoordeling van het taalaanbod in het Nederlands; bestemd voor professionals werkzaam in de jeugdgezondheidszorg*. Geraadpleegd op http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Wetenschappelijk/Rapporten/2009/november/Omgevingsanalyse_ter_beoordeling_van_het_taalaaanbod_in_het_Nederlands_Bestemd_voor_professionals_werkzaam_in_de_jeugdgezondheidszorg?sp=cml2bXE9ZmFsc2U7c2VhcmNoYmFzZT00NTU4MDtyaXZtcT1mYWxzZTs=&pagenr=4559

- Rowe., M.L. (2012). A longitudinal investigation of the role of quantity and quality of child-directed speech in vocabulary development. *Child Dev.*, *83*(5), 1762-1774. doi:10.1111/j.1467-8624.2012.01805.x.
- Schaars, M. (2013). TUK! Taalscreening Utrechtse Kinderen Rapport eerste fase onderzoek. Lectoraat Logopedie Utrecht.
- Scheele, A.E. & Leseman P.P.M. (2010). The home language environment of monolingual en bilingual children and their language proficiency. *Applied Psycholinguistics* *31*, 117-140. doi:10.1017/S0142716409990191.
- Stromswold, K. (2001). The heritability of language: a review and metaanalysis of twin, adoption, and linkage studies. *Language*, *77*(4). 647-723.
- Topping, K., Dekhinet, R. & Zeedyk, S. (2013). Parent-infant interaction and children's language development. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, *33*, 391-426. doi:10.1080/01443410.2012.744159.
- Unsworth, A. (2005). Child L2, Adult L2, Child L1: Differences and similarities; A study on the acquisition of direct object scrambling in Dutch. *Proefschrift Universiteit Utrecht*.
- Veen, A., Derriks, M., Roeleveld, J. (2002). *Een jaar later. Vervolgonderzoek evaluatie van Kaleidoscoop en Piramide*. Amsterdam: SCO-kohnstamm Instituut. Rapport nr. 652.
- Veen, A., Roeleveld, J. & Leseman, P.(2000). *Evaluatie van Kaleidoscoop en Piramide. Eindrapportage*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut. SCO-rapport 576.
- Vegt, A.L. van der (2009). *Voorzieningen voor kinderen van 0-4 jaar: stand van zaken en actuele ontwikkelingen*. Utrecht: Sardes.
- Vegt, A.L. van der, Studulski, F. & Kloprogge, J. (2007). *Voorschoolse voorzieningen en onderwijskansen; review van de onderzoeksliteratuur*. Utrecht: Sardes.
- Vocht, A. de (2009). *Basishandboek SPPS 16 voor windows*. Utrecht: Bijleveld Press.
- Weizman, Z.O., & Snow, C.E. (2001). Lexical input as related to children's vocabulary acquisition: effects of sophisticated exposure and support for meaning. *Developmental psychology*, *37*(2), 265-279.
- Whitehurst, G.J., Arnold, D.S., Epstein, J.N., Angell, A.L., Smith, M., & Fischel, J.E. (1994). A picture book reading intervention in day care and home for children from low income families. *Developmental Psychology*, *30*(5), 679-689. doi:10.1037/0012-1649.30.5.679.

Bijlage 1

Stroomdiagram omgevingsanalyse (RIVM/Centrum jeugdgezondheid, 2009).

Bijlage 2

SNEL Taalvragenlijst (Luinge, 2005) (Uitwerking HU)

Heeft uw kind een taalachterstand?

Deze vragenlijst kan worden beantwoord door ouders van kinderen van 1 tot 6 jaar. Beantwoord de volgende 14 vragen allemaal (ongeacht de leeftijd van het kind):

Naam kind: _____

Geboortedatum: _____

Datum onderzoek: _____

	ja	nee
1 Begrijpt uw kind opdrachtjes van 2 woorden? (bijv. "jas aan", "papa boek")	1	0
2 Kan uw kind 1 of meer lichaamsdelen aanwijzen? (bijv. "Waar zit je neus")	1	0
3 Zegt uw kind in totaal ongeveer 10 woordjes?	1	0
4 Begrijpt uw kind zinnnetjes van 3 woorden? (bijv. "op de stoel")	1	0
5 Kan uw kind twee woorden combineren? (bijv. "papa boek" of "kijk poes")	1	0
6 Kan uw kind zinnnetjes van 3 woorden maken? (bijv. "auto in garage")	1	0
7 Zet uw kind 3 tot 4 woorden achter elkaar (bijv. "Ik koekje wil hebben")	1	0
8 Kunt u ongeveer de helft van wat uw kind zegt verstaan?	1	0
9 Vertelt uw kind wel eens spontaan een verhaaltje? (bijv. "over wat uw kind die dag heeft gedaan?")	1	0
10 Kan uw kind een verhaaltje navertellen bij een aantal plaatjes?	1	0
11 Kunt u ongeveer driekwart verstaan van wat uw kind zegt?	1	0
12 Maakt uw kind ook heel lange zinnen? (bijv. als-dan constructies)	1	0
13 Kunt u bijna alles van uw kind verstaan?	1	0
14 Praat uw kind als een volwassene qua taalgebruik?	1	0

Score en uitleg (voor onderzoeker of behandelaar)

Tel het totaal aantal punten op. Dit is de *snel-score* van het kind. Kijk in de linker kolom van de tabel hieronder in welke leeftijdsgroep het kind zit, vul rechts daarvan de *snel-score* in en vergelijk die met de score in de rechterkolom. Als het kind hoger scoort, heeft het geen achterstand. Scoort het even hoog, dan heeft het een matige achterstand. Is de score van het kind lager dan de vergelijkingscore, dan heeft het een grote achterstand.

Nader taalonderzoek

Bij een matige of grote achterstand is altijd nader taalonderzoek geïndiceerd, zoals een taalonderzoek bij door een logopedist of het multidisciplinaire taalteam van het audiologisch centrum.

Leeftijd in maanden	snel score	vergelijkings- score
12-17		0
18-19		1
20-21		2
22-24		3
25-26		4
27-29		5
30-32		6
33-36		7
37-41		8
42-46		9
47-54		10
55-64		11
65-82		12

Bijlage 3

De VLOT Vragenlijst ouders en taalinput

Naam kind: _____

Geboortedatum: _____

Datum onderzoek: _____

Vul de tabellen in. Begin altijd bij tabel 1, u wordt vervolgens naar de juiste vraag/tabel doorverwezen.

Stel in tabel 2 en 3 eerst alle vragen voor de eerste opvoeder, daarna voor de tweede opvoeder en zo verder.

Als gegevens bekend zijn, hoeft de vraag niet expliciet te worden gesteld. Vul de antwoorden wel in in de tabellen.

Geef in de rechterkolom van vraag 7, 8 en 9 aan hoe vaak bij deze vragen met JA zijn beantwoord. Dit zijn de VLOT-scores.

Tabel 1

	Algemene vragen			Toelichting
1.	Is uw thuistaal Nederlands?	JA	NEE	Ja: Ga naar vraag 6 Nee: Ga naar vraag 2 en zie uitleg1, p.4
2.	Is uw kind wel (gedurende langer dan een jaar) in contact met het Nederlands?	JA	NEE	Ja: Ga naar vraag 3 Nee: EINDE VLOT, zie uitleg 2, p.4

Tabel 2

	Taalomgeving	Eerste opvoeder	Tweede opvoeder	Broertjes/ Zusjes >7jr.	Andere volwassenen	Toelichting
3.	Wie is frequent aanwezig (meer dan 8 uur per week) in de directe opvoedomgeving van uw kind (bij Broertjes/Zusjes: alleen als ze ouder zijn dan 7 jaar JA scoren) (bij Andere Volwassenen: hieronder vallen opvang, oppas, inwonende familie)	JA NEE	JA NEE	JA NEE	JA NEE	Stel vraag 4 en 5 alleen bij de personen die frequent aanwezig zijn in de opvoedomgeving van het kind
4.	Beheersing van het Nederlands is redelijk tot goed (Redelijk = is te verstaan en begrijpt de boodschap in het Nederlands, gebruikt losse woorden en zinnen zijn niet altijd goed. Kan zich redden in bijvoorbeeld de winkel. Goed = is goed verstaanbaar en begrijpt Nederlands, maakt goede zinnen, kan zich goed redden bij bijvoorbeeld de dokter)	JA NEE	JA NEE	JA NEE	JA NEE	0 x JA: einde VLOT, zie toelichting 3
5.	Spreekt meestal (in meer dan de helft van de situaties) Nederlands met uw kind	JA NEE	JA NEE	JA NEE	JA NEE	Ga door naar vraag 7 Stel de vragen in tabel 3 alleen bij personen voor wie bij vraag 4 en 5 JA is geantwoord.

Tabel 3

	Taalactiviteiten <u>in het Nederlands</u>	Eerste opvoeder	Tweede opvoeder	Broertjes/ Zusjes >7jr.	Andere volwassenen	Score Taalinput
6.	Wie is frequent aanwezig (meer dan 8 uur per week) in de directe opvoedomgeving van uw kind (bij Broertjes/Zusjes: alleen als ze ouder zijn dan 7 jaar JA scoren) (bij Andere Volwassenen: hieronder vallen opvang, oppas, inwonende familie)	JA NEE	JA NEE	JA NEE	JA NEE	Toelichting: Stel de volgende vragen alleen bij de personen die frequent aanwezig zijn in de directe opvoedomgeving van het kind
7.	Voert dagelijks (> 3x per week) persoonlijke gesprekjes met uw kind (bijvoorbeeld over wat het kind heeft gedaan op de opvang, gesprekjes tijdens het eten, de verzorging of bij het troosten)	JA NEE	JA NEE	JA NEE	JA NEE	
8.	Leest dagelijks (> 3x per week) voor uit een lees- of kijkboek of vertelt dagelijks verhalen aan uw kind	JA NEE	JA NEE	JA NEE	JA NEE	
9.	Speelt dagelijks (> 3x per week) kleine spelletjes met uw kind (zoals ik zie ik zie, kiekeboe)	JA NEE	JA NEE	JA NEE	JA NEE	

De VLOT

Vragenlijst ouders en taalinput Scoring

De VLOT is nog niet genormeerd. Dit is pas mogelijk na uitgebreid testen in de praktijk. Het principe van de scoring is echter als volgt:

- Alleen de antwoorden van tabel 3 vraag 7, 8 en 9 worden gescoord. Scoor alleen voor de inputgevers die frequent in contact zijn met het kind en die voldoende beheersing van het Nederlands hebben volgens tabel 2!
- Tel het aantal keer 'JA' per taalactiviteit (dus per vraag 7, 8 en 9 in de tabel).
- Scoor 1 punt per vraag die met JA is geantwoord. Hierbij telt de input van oudere broertjes of zusjes slechts voor een half punt (½ pnt). Per taalactiviteit kunnen dus maximaal 3,5 punten gehaald worden.

JA = 1 punt

NEE = 0 Punten

JA voor broertjes/zusjes = ½ punt

- Vul de score per taalactiviteit in in de kolom 'Score Taalinput' rechts in tabel 3.

Op iedere taalactiviteit is ten minste 1 punt behaald:

het kind heeft voldoende blootstelling aan de Nederlandse taal

Niet op iedere taalactiviteit is ten minste 1 punt behaald:

het kind heeft onvoldoende blootstelling aan de Nederlandse taal.